

TELEGRAFUL ROMÂNUL

Telegrafulu ese Duminea si Joi'a, la fie-care döne septemani cu adausulu Poisiórei. — Prenun-tatiunea se face in Sabiu la expeditur'a tóiei, pre-afara la s. r. poste cu bani gat'a prin scrisori fran-cate, adresate cãtra expeditura. Pretulu prenumera-tiunei pentru Sabiu este pre anu 7 fl. v. n. iar pre o jumetate de anu 3 fl. 50. Pen-

Nr. 102.

ANULU XXIV.

Sabiu 23 Decembre 1876. (4 Ian. 1877.)

(trcoelolalte párti ale Transilvaniei sã pentru pr- vinciele din Monarchia pre unu anu 8 fl. óra; pre o jumetate de anu 4 fl. v. n. Pentru princ. si tieri i stroine pre anu 12 1/2, anu 6 fl. Inseratele se platescu pentru intãi'a óra cu 7 cr. sirulu, pentru a dóu'a óra cu 5 1/2, cr. si pentru a trei'a repetire cu 3 1/2, cr. v. n.

Ce va mai urmá?

Ce va mai urmá? Ce se va mai intemplá? ce o sa mai vina preste capulu nostru? — Eata intrebári sim-ple, destulu inse de serióse, ce se ven-tiléza — astadi in tóte pártile, — pâna la clasele cele mai inferióre ale po-porului. — Vedemu ca situatiunea politica devine pe di ce merge totu mai critica, ca trebile se incurca totu mai tare, ca norii se ingrósia totu mai multu, iéra viforulu ce se pregatesce de tempu indelungatu amenintiandu-ne cu erupere, se apropia totu mai multu de noi; si cu tóte acestea pâna astadi inca totu intunerecu fára lumina! De aceea nimenea nu cutéza inca a cer-cá astadi deslegarea intrebárilor men-tionate, nimenea nu póte scí: unde va pogná si unde va crepá?

Atát'a numai, ca ingrigirile suntu si devinu, pe di ce merge totu mai mari, ele cresc intocmai dupa cum inaintéza tempulu. Sa nu ne prinda mirarea, déca si poporul nostru celu impilatu ingrijatu de sórtea sea, se intréba: ce o sa mai vina óre preste capulu nostru? Sa ne mirámu insa mai multu, cum domni nostri, in mân'a cáror'a este astadi stapanirea, marirea si poterea, acei domni, cari prin purtarea loru fatia cu noi dau semne, cá si cum acésta marire si po-tere li s'aru fi datu cu donatiune pe secolu inainte, cum dicu chiaru si ei suntu nelinisciti, si nemultiamiti cu starea actuala presenta, privindu la viitoriulu nesiguru cu frica infioratóre. Celu ce se indoiesce despre acést'a, sa iá a mán'a diuarele magiare dearendulu, si se va convinge. Eata intre altele ce scrie „Pesti Napló“ din ajunulu craciunulu lora. Avereá, dice, nu se mai castiga astadi prin munca onesta, ci prin perdevara, prin insiela-ciuni si defraudári, si dupa ce descrie decaderea religiositatéi, a moralului si a virtutiloru cretinesci, cu cele mai triste colori, trecendu la situatiunea politica, dice: „In launtru crisa, in afara resbelu, inlauntrulu monarchiei desbinári, in afara pericolu. Viito-riulu ni este nesiguru, éř' politic'a ni se schimba totu mereu pe fia-care di. Facemu concessiuni necurmâte mus-calului in orientu, éř' austriaciloru aici acasa. Incungiurati apoi de atá-ti'a pericoli, espusi la atátea atacuri ni-a scadiatu poterea, din care causa adversarii ni s'au facutu cutediatori, barbati nostri de statu, nu stau la inaltimea positiunei loru“.

Asiá dara nici chiaru domniloru nu le convine, nu suntu multiamiti cu lucrulu mániloru loru, nici chiaru cu situatiunea creata nu de altii, ci escl-usivulu numai de densii, éř' fric'a de panslavismu, respective de muscalu inca-i incomodéza câtu de tare. Dar' domni, cá ómeni sireti si isteti cum suntu ei, totu mai credu, ca la o ca-tastrofa eventuala, dómne padiesce, si cu muscalulu se voru scí impretení totu asiá de bine, dupa cum s'au im-pretenitu mai deunadi cu némtiulu, éř' astadi cu turculu, cáru'i'a de câte-va dile incóce se totu pregatescu a-i duce daruri la Tiarigradu. De aceea mai slabindu ce-va din poft'a de a se bate cu muscaluluse reintorcu la valachi, respective la corifeii, la inteliginti'a loru, pe carea densii aru avea poita, pe semne, a curatí odata de pe fati'a pamentului, cáci apoi lasa, ca cu ple-bea valacha o aru scí ei ce sa lucre mai tardiu. Dá, sa-mi credeti nu e

siaga, a trecutu de gluma. Eata pe scurtu istoriculu lucrului, dupa cum 'lu aflámu in diuariulu „Magy. Polgár“.

Partid'a asiá numita hiperlibe-rala, séu liberala independenta, for-mata paremi-se in lun'a lui Maiu a. a. in camer'a din Budapest'a, 'si creá si ea de curendu unu diariu intitulatu „Közüvélemény“ (Opiniunea publica) redigiata de arménulu Lukács Béla. Acést'a numai decátu in inceputu spre a se recomandá lectoriloru sei, pro-duce unu art. intitulatu: „Az oláhok lázadnak“. Adeca: „valachii se res-cóla“. „In Transilvani'a dice umbla tempuri ciudate, romanimea se rescóla, domni fugu spre a se scuti pre la cetáti, agitatiunile („bujtogatások“ ter-minu usitatu la an. 1848) decurgu ne-curmatu. Gravitarea se face cátra tier'a muscalului si Romani'a, si par-tea dincóce de Királyhágó, ca adi máne o sa o vedeti acoperita de fla-cara. Ungari'a se va despoiá, de aceea regimulu sa aiba bine de grigia din capulu locului, cá sa sugrume atari manifestári, cu unu cuventu, sa ajute magiarimea pâna inca o mai póte ajutá, se incépa cu inchisorile prin temniti. Atát'a „Köz. vél.“ Dar' acum sa vedeti ce n'ati mai veditu! Ar-meniloru si renegatiloru dela „Magy. Polg.“ li se rupe inim'a de mil'a vala-chiloru, voru a-i luá sub scutuloru, si parendu-le ca „Köz. vél.“ inca totu n'au atacatu de ajunsu cum trebuia pe acesti valachi rebeli, infrunata aspru pe cei dela „Köz. vél.“ cum de au cutediatu a publicá atari scornituri, cu-lese din ventu, facendu-i atenti, cá alta data sa fia mai voicosi sa nu se arate asiá fricosi, cáci prin atari scornituri n'aru face alta, decátu nu-mai s'aru lingusi corifeiloru romani, cari apoi aru poté face intrebuintiare cá si cându magiariloru li-aru fi frica de valachi.

Dupa ce mai insira apoi „Magy. Polg.“ câte tóte, cum adeca poporulu románu e fricosu si amaritu cá vai de elu, cum acést'a astadi nu mai da as-cultare corifeiloru sei, — dice: „iér' cându corifeiloru acestor'a le-aru mai veni totusi poft'a de a agitá, óre tem-nitiele de ce tréba sa fia? Dapoi ca intr'o singura di se póte curatí na-tiunea intréga.“ Ati fi mai creditu ómeni buni, ca astadi, cându magiarii recunoscu apropierea pericolului pre care ni-lu prevestescu in tóta diu'a, sa le mai vina poft'a numai iéca asiá cá din bunu seninu, cá sa umpla temni-tiele cu valachi, cu ómenii cei mai linisciti si mai iubitori de pace, astadi de pe fati'a pamentului. Poftimu! ju-dece lumea: cine suntu acum agita-torii si bujtogatái? Amu ajunsu dara, cá sa nu mai fimu siguri de viétia in casele nóstre, in mijloculu familiei nóstre, cá se nu mai scimu in care momentu la denunciári minciunile reutacióse a le nu sciu cui, sa fimu aruncati prin temniti, si sa ne aducemu aminte de sórtea nenorocitoru bulgari.

Asculta-va óre regimulu de sfa-turile ce i le dau astadi redactiunile: „Köz. vél.“ si „Magy. polg.“? Noi nu scimu. Deocamdata nu ne este per-misu a crede acést'a. Inť'aceea pre cátu tempu va fi intunerecu, — care nu va mai poté tiené multu, si parca cându se va respandí mai multa lu-mina asupr'a situatiunei presinte, vrendu nevrendu inca totu ne vomu mai intrebá: Ce va mai urmá? ce se va mai intemplá? ce o sa mai vina preste capulu nostru? Sa nu uitámu

ca asteptámu serbatórea nascerei fi-iului lui Dumnedieu. Sa fimu siguri, ca Tatalu, carele a scutitu pe fiulu seu dinaintea tiranului Irodu, ne va apará si scuti si pre noi. Sa fimu tari in credintia, cáci numai credinti'a nó-stra ne va salvá.

—u.

Noutátile cele mai interesante le afla cetitorii sub rubrie'a „Sciri tele-grafice“, cari variaza cu fia-care di. Un'a inse, care nu merita a fi igno-rata si care nu se afla intre scirile telegrafice este alegerea lui Kossuth de deputatu la Czegléd si alt'a care me-rita mai multu de a o scí, déca este adeverata, ca Kossuth primesce man-datulu si vine sa-si ocupe lo-culu in dieta. Pentru cá sa-lu aduca au si plecatu o deputatiune de 130 —150 capete spre Itali'a, totu ómeni din partid'a regimulu. Sa te mai miri, déca preste vre-o luna, dóue, lu vomu vedé si ministru presiedinte in Ungari'a?

Magiari si magiarismu.

(Urmare.)

Déca ómenii muncescu si suntu siliti a pune la dispositiunea statului o parte din rodulu osteneleloru loru ei potu pretinde dóue lucruri: unulu, cá statulu sa nu céra decátu din pri-sosulu loru, altulu, cá elu sa le dea anumite folóse in schimbu pentru par-tea ce a luatú din rodulu osteneleloru loru. Administrati'a magiara a luatú dela noi preste prisosulu disponibilu si apoi nu ne-a datu aprópe nimic in schimbu. Numai o fóрте mica parte din banii care s'au luatú dela noi au fostu chieituiti in folosulu nostru; o parte mai mare s'a chieituit spre stri-carea nóstra; alta parte totu atátu de mare s'a chieituit pentru lucruri, de care nu erá trebuintia, si, in sfer-situ, cea mai mare parte s'a chieituit spre stricarea intregi tieri.

Numai decátu administratiunea financiara a consumatu pre fiesce-care anu câte-va milióne fára nici unu motivu binecumentatu. Suntu cu deosebire chieituielile de executiune, de care e aici vorba. Suntu casuri, in care contribuabilii din adinsu nu pla-tescu dárile, contestándu legalitatea loru ori sperándu, ca in curendu voru ajunge a nu fi siliti sa le platésca. Acést'a erá casulu in Ungari'a pâna la 1866 si cu deosebire dela 1860, cându magiarii indemtau pre ómeni a nu platí dárile la némtiu, fiindu-ca némtiulu nu e in dreptu sa le céra. Dela anulu 1866 inse contribuabilii nu contestau legalitatea dáriloru si nici nu sperau ca voru ajunge a fi scuti de densele. Déca ei nu plateau, erá cá economi'a celoru mai multi nu producea atát'a, cá dárile sa póta fi platite cu inlesnire. Celoru mai multi le venea greu, ori chiaru preste putintia a se lipsi de o suma atátu de mare cá se aceea, cu care erau impusi. Astfelu, déca inainte de anulu 1866 necesitatea justificá executiunea, dupa anulu 1866 ea erá o nedreptate. O administratiune seriósa, ivindu-se necesitatea executiuniloru, numai decátu aru fi cautatu a-si dá séma despre causele ei; si déca administrati'a ma-giara aru fi facutu acést'a, s'aru fi incredintiatu, ca impositile parte suntu pré mari, parte suntu reu distribuite. Numai unele clase economice trebuiau sa fie executate; cata vreme altele,

avendu destulu cástigu, plateau dárile cu inlesnire: dovéda ca unele erau pré multu, iéra altele pré putienu impuse. Nu remánea dar' decátu se scademu dela unii si sa incarcámu la altii. Acést'a nu o poté face admini-stratiunea magiara, fiindu-ca i lipseau cunoascintiele statistice comparative. Astfelu in locu de a fi cautatu sa indrepteze reulu din temelia a urmatu cu executiunile, chieituiu miliónele contribuabililoru numai, pentruca nu sciea de unde sa apuce lucrulu, ori pentru ca-i lipsea bunulu cumpetu de a renutiá deocamdata in interesulu desvoltárii economice la reali-sarea cátoru-va dorintie nationale. Nimicu inse nu demoraliséza pre con-tribuabilu mai multu decátu chieitue-lile de executiune, prin care elu este silitu a dá mai multu decátu chiaru si multulu, care i se cere si acést'a spre unu scopu, care nu are nimic comunu nici cu statulu nici cu con-tribuabilulu, de óre-ce acelu esecutoru nu este decátu unu omu, care tra-iesce bine si adese-ori pré bine din impregiurarea, ca contribuabilulu nu 'si poté platí dárile. Pentru aceea o administratiune care scie „de ce e vorb'a“, totu-déun'a aduce cele mai mari sacrificie spre a evitá executiuni-le. Administratiunea magiara n'a in-tieles'o acést'a si prin urmare nu póte fi lucru mai firescu decátu cá contri-buabili sa-o ia dreptu despoiatoare. Si va trebuí sa tráca multa vreme pâna ce o administratiune seriósa sa isbutésca a face pre contribuabili din Ungari'a a intielege, ca este in inter-sulu loru a platí dárile, cu care suntu impusi.

Eata dar' câte-va milióne chieituitu spre ruin'a economica a tieriei si spre demoralisarea contribuabililoru. Acéste suntu milióne, care nu suntu scrise in budgetu, tocmai pentru aceea inse mai rele decátu tóte, fiindu-ca ele suntu chieituieli neprevedute, si déca in anulu acést'a contribuabilii chieituiescu unu milionu pentru ese-cutiuni, in anulu viitoriu statulu va poté incasá cu unu milionu mai pu-tienu si va trebuí sa faca mai multe executiuni. Cadiutu odata pe clina, elu se rostogolesce inainte cu repe-ziciune sporita.

Alte milióne a chieituitu mini-steriulu aperárii nationale pentru unu lucru, care e celu putienu de prisosu. Nu poté nimeni sa puie la indoiéla necesitatea inarmárei nationale. Suntu inse chipuri si chipuri. Astfelu, cum honvezii au fostu organizati, ei suntu mai multu fanfaronada nationala de-cátu asediamentulu patrioticu. Ace-l'a-si lucru s'a facutu preste Lait'a, in Romani'a vecina si in alte tieri, pre care le scimu cu totii: cum s'a facutu inse? — astfelu, cá ómenii sa nu fie sustrasi pré multu dela lucru si sta-tulu sa nu fie pré incarcatu de sar-cina. Pentru honvedi inse magiarii 'si aru fi datu bucat'a din gura; i-au chititu, i-au impintenatu, au facutu dinť'ensii o armata de parada. Si dupa tóte, au chieituitu aprópe 150 milióne spre a creá o institutiune, care astfelu, precum e organizata, nu este si nu póte fi populara.

Si credu, ca pentru o ostire e destula ocara, cându nu se póte contestá, ca nu este populara.

Alaturea cu ministeriulu aparárii nationale e acél'a alu lucrúrilor pu-blice. Déca este o tíera, in care s'a facutu risipa de cái ferate, apoi bine-

cuventata sa fia a noastră. Pe semne magiarii credau, ca Belgiulu ori Englitera s'au radica tu la dezvoltarea economica, in care suntu, pentru ca au multe cai ferate, prin urmare au grabitu sa impaingine intrég'a Ungarie cu cai ferate pentru cá sa o faca si pe ea deopotriva cu ele. Din nenorocire inse Belgiulu are caile ferate pentru ca este la unu stadiu de dezvoltare economica, in care are trebuinta de densele. Noi care suntemu in acela-si stadiu de dezvoltare, nu avem trebuinta de atáte cá si Belgiulu, miscarea bogatiilor, atátu in esportu, importu, transitu, cátu si in schimbulu internu, e prea mica spre a puté supportá ori-ce intinderi de cai ferate. E si in acésta privintia unu maximum, preste care nu ne este iertatu a ne redicá, fiindu-ca caile ferate, care nu s'aru puté sustiené, cadu in sarcina tiei. Déca ele nu au destulu venit, trebuieste sa le sustienemu din venitul nostru chiaru si déca nu aru fi garantate de statu, de óre-ce pagubindu Stánu, totu tíer'a pagubesece. — Ei bine! au aretatu magiarii, ca nu si-au datu séma despre capacitatea nostra comerciala, cându au mesuratu caile ferate. Celu putienu a pati'a parte din intinderea tuturor liniilor este de prisosu. Aceste linii de prisosu, voru dice unii, in vrema mai apropiate ori mai departate, voru fi inse folositóre, fiindu-ca caile ferate suntu unu mijlocu spre inaintarea dezvoltarei economice. Acést'a inse o unu punctu pe cátu se póté de discutatu: e numai siguru, ca caile ferate inlesnescu comerciu; nu e inse siguru, ca ele suntu binefacátóre pentru dezvoltarea economica. O cale ferata totu-déuna creaza nóue conditiuni economice, astfelu ea turburá echiliburul economicu si totu-déuna din acésta turburare resulta o stagnare si chiaru o decadentia trecátóre. Si acést'a se simte cá deosebire acolo, unde calea ferata e facuta inainte de vreme. Ómenii nu simtu trebuinta de densa, prin urmare trebuieste sa tréca unu periódu de cáti-va ani pána ce ajungu a intielege cum sa se foloséscu de densa. Si in cursulu acestui periódu calea ferata nu póté decátu sa jignéscu dezvoltarea economica. Cele mai multe tienuturi din Ungari'a suntu astfelu jignite. Negresitu va veni o vreme, in care si aceste tienuturi voru in lege folosulu sineloru si atunci caile ferate voru avé venitu: acést'a inse nu in virtutea cáiloru ferate, ci in virtutea dezvoltarei economice, care se va fi realizatu pána atunci. Nu dar' acum, ci atunci aru fi trebuitu sa se faca caile ferate.

Acestu principiu se modifica prin consideratiunile strategice. In tóte vremile caile principale de comerciu au fostu totu-odata si caile strategice. E dar' destulu cá liniile sa fia strategice bine asiediate pentru cá ele sa corespundia si scopuriloru comerciale. Oricátu de resboinici aru pretinde inse magiarii a fi, cu impartirea liniiloru ferate din Ungari'a ei nu au doveditu cátu-si de putienu unu simtiu strategicu.

Liniile principale suntu lucru elementaru, prin urmare nu se cere deosebita pricepere spre a le asiediá. Tocmai in bas'a strategica a Ungariei, pe terenulu între Tis'a si Carpati, este inse o combinatiune de linii, pe care numai acei'a o potu pricepe, cari au facut'o. Centrele strategice din acésta linie suntu Dobritienulu, Oradea-Mare, Aradulu si Timisió'a, cá patru puncte, care stau in gurile celoru patru vái principale, care se vérsa din Ardealu. Strategii magiari voru acum, cá cu ori-ce pretiu sa creze unu centru comunu pentru aceste patru puncte — in Csab'a, cáta vreme centrulu firescu e in Budapést'a. Tocmai inse tendenti'a de a creá unu centru, unde nu este, dovedesece, ca magiarii calculéza cu factori, cari nu suntu. Dezvoltarea intregului terenu între Tis'a si Car-

pati e astfelu, ca trupele concentrate in Csab'a nu potu dominá chiaru nici bucat'a cuprinsa între Aradu, Oradea mare, Solnocu si Sighisió'a, de altmintrea unde este satulu Csab'a, aru trebui sa fia orasiulu Csab'a. Dar' in sfersitu din punctu de vedere strategicu impregiurarea, ca in Csab'a se intálnescu patru cai, este unu lucru bunu si priinciosu. Reu si fára priintia este, ca prin acést'a cale patru puncte se departéza unulu dela altulu; pentru a trece dela Aradu, care este celu mai importantu punctu, la Oradea ori la Sighidinu, trebuieste sa ocolimu pela Csab'a, iéra dela Dobritienulu la Oradea mare pela Púspók-Ladány. Aceste ocolituri nu potu prii nici comerciuului, nici operatiuniloru militare, si mai nainte ori mai tárdiu magiarii voru trebui sa chieitúéseca inca cáteva milióne, pentru o linie, care sa strebata dealungulu podgoriiloru crisenesci. Acésta necesitate s'aru fi évitatú, déca lini'a, care trece dela Sighidinu la Oradea mare, s'aru fi asiediatu dela Sigidinu la Aradu si de aici la Oradea mare. Caré e motivulu pentru care lini'a nu s'a asiediatu astfelu? Acel'a si numai acel'a, ca cu chipulu acest'a lini'a aru fi trecutú pe unu terenu locuitu de románi. Si in acést'a gásimu secretulu intregéi politici comerciale a Ungariei: ea consista in a creá conditiuni de dezvoltare pe cátu se póté numai populatiunei magiare. E destulu sa aruncámu ochii aapri'a cartei spre a ne incredintá, ca aprópe tóte liniile suntu asiediate pe terenele locuite de magiari; pe alte terene s'aru asiediatu numai liniile intermediare, de care erá neaparata trebuinta spre a completá sistemulu. Acést'a e o nedreptate pe cátu se póté de mare, de óre-ce din a tuturoru sudori, se sustienu acele cai ferate. In vreme ce magiarii si facu cai ferate, noi suferim in lipsa de siosele bune si nu avem chiaru nici trebuietiunile liniu telegrafice. Dar' lasándu nedreptatea la o parte, cá lucru obicinuítu, ne tredimú ca politic'a magiara si in acésta privintia cu deosebire magiariloru le este spre stricare. Intr'o tíera, cá si Ungari'a, unde populatiunea nu e destulu de désa, caile ferate au cá urmare afluenti'a streiniloru. Acesti streini se asiédia tocmai între magiari, pe unde trecu liniile ferate. Astadi abiá mai este in Ungari'a afara de Dobritienulu, Kecskemét si Sighidinu vre-unu orasiu in care majoritatea sa fia magiara; caile ferate voru face, ca preste putiena vreme abiá se va mai gási vre-unu satu mai mare, in care veniturile sa nu jignéscu pe magiari in dezvoltare. — Acést'a face, ca sistemulu nostru de cai ferate e pentru magiari o mai mare calamitate decátu pentru tíera indeobste.

Atát'a pe scurtu in socotéla lucráriloru publice si a comerciuului.

Ministeriulu de interne si celu de justitia suntu pentru noi óre-si cum acela-si ministeriu, de óre-ce ele de o potriva si in acela-si chipu au cautatu sa jignéscu dezvoltarea nostra. Nu-i vorba de nedreptati, de calcaru de legi, nu-i vorba de pasiuni politice; tóte aceste suntu lucruri obicinuíte. Ne marginimú a aretá, in ce chipu aceste ramuri de administratiune au ajunsu ad absurdum, cautandu sa realizeze tocmai ce erau menite a sterpi.

Ori ce arondare trebuieste sa purcéda din dóue consideratiuni principale: din desvelirea terenului si din impartirea etnografica a populatiunei. Nu póté fi unu lucru mai neprinciosu, decátu a pune centrulu administrativu alu unui teritoriu la unu punctu, care comunicu putienu cu acestu teritoriu. Astfelu aru fi absurdu a face pe cine-va sa tréca Carpatii ori Dunarea spre a merge la tribunalu, la centrulu autonomiei teritoriale, la oficiulu de contributiune ori la cadrulu regimentulu din care face parte. Si daca nu mai multu, celu putienu atátu de neprinciosu este a pune deosebite

populatiuni sa lucreze impreuna, de óre-ce noi ne intiegemu mai bine între noi si magiarii se intielegu mai bine între densii. Siliti fiindu a lucrá impreuna, noi ii jignimú pe densii, ei ne jignescu pre noi si astfelu trebuieste sa consumámu o multime de puteri numai si numai spre a isbuti sa ne intiegemu si sa fimu capabili a hotari ce-va impreuna.

Arondismentele, care erau la anulu 1866, indeobste erau rezultate topografice, pentru aceea unele pré mari, altele pré mici si cele mai multe cu populatiune amestecata. Intre cele 80 de arondismente din Ungari'a si Ardelu nu erau decátu 19, in care 90 procente a populatiunei erau de aceia-si nationalitate. Va sa dica nu mai putienu decátu 61 erau cu populatiune amestecata si anume 12 amestecata astfelu, ca nici unu elementu nu ajunge la majoritate absoluta. Facendu acum arondisárele, magiarii aru fi trebuitu sa caute sa deosebéseca dupa putintia elementele, de óre-ce scopulu arondisáriloru nu póté fi decátu a inlesni administratiunea. Din contra inse, principiulu care dominéza arondisárele facute de 1866 e de a creá arondismente, in care populatiunea sa fie amestecata si anume a impartí tíer'a astfelu, cá in tóte arondismentele sa fie magiari. Spre a realisé acestu planu numai decátu trebuia sa se nesocotéscu principiulu topograficu si numai putienu economicu. Centrele s'aru asiediatu la nise puncte, care magiariloru le vinu mai indemána, pentruca astfelu sa faca nemagiariloru participarea la viéti'a publica mai anevoiósá. Nu s'aru gânditu inse ca prin acést'a facu tierii o paguba de cáte-va milióne pe fie care anu, ingreunándu totu-odata si functionarea organeloru publice. Si acésta paguba cade cu deosebire in sarcina nostra, care suntemu siliti a perde cáte trei dile pe drumuri grele spre a umblá dela tribunalu ori pre la centrulu autonomiei teritoriale. Justitia si dreptulu de a participá la viéti'a publica pentru noi suntu mai scumpe decátu pentru magiari; astfelu egalitatea pusa in constitutiune devine unu moftu. —

Dar' moftulu este in viéti'a nostra unu lucru obicinuítu. Ne tredimú inse, ca acestu sistem de arondisare tocmai magiariloru le vine mai multu spre stricare. Impartindu-i in cele mai multe arondismente, ei aprópe in intrég'a tíera devinu minoritate si astfelu functiunea lorú organica este negatiunea: a nu lasá cá altii sa faca ce lorú nu le vine la socotéla. Intr'a-deveru nu noi luptámú contr'a magiariloru, care suntu in arondismentele nostre, ci ei lupta contr'a nostra. Ei trebuiescu sa consume in acésta lupta mai multa putere decátu noi, care ne marginimú a resistá. Acést'a de asemenea e un'a dintre cauzele, pentru care populatiunea magiara scade: o populatiune osandita la o munca improductiva nu póté sporí.

Infatisindú-ne viéti'a interna a Ungariei pre acésta canava, nu putemu decátu sa urmámu pána in cele din urma a cautá consecintiile triste ale unui principiu gresitu.

Noi amu cerutu cá in justitia si in administratiunea autonomiiloru locale limb'a nostra sa fia pentru noi si in cestiunile, care ne privescu, obligátóre. Acést'a erá o pretentiune nationala, in aceea-si vreme in sa unu resonu administrativu. O judecatoria, care nu functiuneza astfelu, ca judecarii sa intieléga functiunile ei, numai decátu este o rea judecatoria. Nu e destulu, cá judecatoriulu sa fia omu onestu, bunu legistu si iubitoriu de dreptate, pentru cá sa fia unu bunu judecatoriú: elu trebuieste sa cunósca si societatea, in care judeca si sa se fi lamuritú asupra datinelorú, credintielorú, usuriloru si indeobste asupra vietiei etice a impriocinatilorú; astfelu adese-ori va trebui sa fia nedreptu.

Noi, románii, avem vederile nostre, intocmai precum fia-care poporu le are in ceea, ce privesece viéti'a, si acela, care ne-aru judecá dupa alte vederi, ne judeca nedreptu. Magiarii ne tramitu acum judecatori, care chiaru nici nu se potu intielege cu noi, de óre-ce nu sciu romanesce. Chiaru in sa sciindú romanesce, ei nu cunoscú pe románi, astfelu in cele mai multe casuri, cu deosebire penale, le lipsescu elementele judecátiiei drepte. In aceea-si vreme putienii judecatori románi, care au mai remasu, si care ne pricepu, ne cunoscú si ne-aru putea judecá precum se cuvine, au fostu aruncati in alte unghiuri ale tiei, unde nu suntu capabili de functiune. Din tóte aceste nu póté urmá alt'a, decátu cá justitia magiara sa ne faca impresiunea nedreptátiiei si astfelu sa demoralizeze pe impriocinati.

Chiaru mai demoralisátóre e in sa administrati'a magiara in autonomiile locale. Nu póté fi unu lucru mai elementariu decátu acel'a, ca omulu pusu in fruntea unei autonomii inainte de tóte trebuieste sa cunósca trebuintiile, capacitatea de prestare si natura ómeniloru, pre care e chieimatu a-i administrá. In lipsa a acestor'a chiaru celu mai binevoitoriu administratoru remáne incapabilu. Guvernele magiare au urmatu inse cá si in justitia; astfelu nu le remáne decátu sa se impace cu ide'a, ca nóue administratorii lorú ne facu impresiunea unorú ómeni binevoitori, dar' incapabili, ori a unorú capabili, dar' reu voitori. In totu casulu ei nu ne insuffa incredere, de óre-ce nu suntu vrednici de dens'a.

Aceste suntu cuvintele, pentru care noi amu pretinsu si pretindemú, cá judecatorii si administratorii nostri sa fia románi, care intielegu, ne cunoscú sciu sa ne faca trebile, déca ii sustienemu din rodulu muncéi nostre. Ceremu sa ni se creze o conditiune de dezvoltare: judecatorii si administratorii nerománi jignescu dezvoltarea nostra in tóta privintia.

Dezvoltarea este temel'ia tuturoru staruintieloru nostre; pentru aceea ministeriulu, care mai alesu ne supera, e acel'a alu culteloru si alu instructiunei publice. Mereu ne intrebámu: déca e vorb'a de egalitate, cáte din miliónele, pe care le platimú noi, se chieituescu pentru invetiamentulu românú? Nici o leticiae! — Acést'a numai egalitate nu se póté numí.

Voru dice magiarii, ca asiediamintele publice de invetiamentu si de cultura si nóue ne stau la dispositiune. Egal'a indreptátiie aru consistá in aceea, ca si noi deopotriva cu ceilalti, putemu merge la scolile magiare. Apoi tocmai acest'a e darulu, de care ne plangemú. Sa intieléga magiarii, ca astfelu e croitu capulu nostru si astfelu alu lorú. Ce póté netezi creierii lorú, pe ai nostri ii incurca. In viéti'a sufletéscu noi avem caile nostre firesci, si ei ale lorú; si nebulu e acel'a, care astépta cá „plopulu sa faca pere“.

Inainte de tóte invetiamentulu este o operatie intelectuala, in care unulu, care scie, spuné altui'a, care nu scie. Astfelu instructia magiara pentru románi este o absurditate pedagogica, de óre ce profesorulu magiaru nu póté spune scolarulu românú nimicú, fiindu-ca acest'a nu 'lu intielege. Pentru cá sa-lu póta intielege, elu trebuieste sa invetié o limba, adeca trebuieste sa faca mai multu decátu scolarulu magiaru. Egalitatea pusa in constitutiune chiaru nici între copii nu esista. In clas'a I scolarulu magiaru invatia ce-va; scolarulu românú nu invatia nimicú, fiindu-ca are sa invetié o limba. In clas'a II scolarulu magiaru inaintéza; scolarulu românú se lupta cu greutátiile limbei si cu cele, ce n'a pututu invetiá in clas'a I. Urmándu astfelu, ajungemú la rezultatul, ca dintre cinci-dieci scolari románi, care erau in clas'a I, numá-

trei ajungu sa faca esamenulu de maturitate.

Acesti trei apoi erau mai norocosi, deca nu um blau la scola. Invetiatur'a a facutu dintr'ensii nisce capete incurcate si nisce omeni fara de viitoriu hotaritu. Romanesce nu vorbescu bine, fiindu-ca au fostu siliti sa-si faca studiile in o limba strana. Unguresce nu sciu, pentru ca suntu romani. Astfelu celu dintaiu rezultatu alu scolei magiare este unu omu, care nu scie vorbi. Si tocmai atatu de incurcatu trebuiesce sa-i fia capulu ca limba. Elu a contractatu in scola vederi si chiaru afecte, care nu se potrivescu cu firea lui si astfelu devine unu omu, care nu pote face mai bine, decatu dandu-si truda a uita, ce a invetiatu in scola. Si nescuti dintre romani crescuti in asiediamente magiare acei'a suntu mai norocosi, care au pututu trece prin scolii ca si canele prin apa, adeca fara a invetia ce-va din „spuse, ei numai dezvoltandu-se pe vedute.“ Acesta e principiulu instructiunii magiare la romani: este in scolarii romani o resistentia frisca pentru totu, ce li se spune in scola; ei si privescu invetatorii ca vrajmasi si mereu se silesco a nu privi lucrurile, cum le privescu profesorii. Intr'adeveru institutele magiare suntu centrele, in care se nutrescu antipatiile nationale si cei mai neimpacati vrajmasi ai magiarilor sunt tocmai tinerii, care au fostu siliti a invetia in scolii magiare. Poporul romanu, romanulu dela satu nu uresce pe magiaru, ci se marginesce a-lu privi, ca pe unu omu, care nu este deopotriva cu densulu.

Dar' sa intramu mai adencu in firea cestiunei.

Noi nu amu fi multiamiti cu profesori magiare, care ne-aru invetia romanesce, precum magiarii se multiamescu cu profesorii germani, care ii invetia unguresce. Intre invetatoriu si scolariu trebuiesce sa fie o frisca comunitate de vederi si de afecte; si deca judecatoriulu nu pote fi bunu judecatoriu fara a cunoasca pe impricinati, cum unu profesoru sa pota fi unu bunu pedagogu, fara a sci, care suntu elementele metodice a scolariului. Mai multu decatu ori-cine profesorulu care este organulu, ce midilocesce dezvoltarea, trebuiesce sa cunoasca societatea in care functioneza. Numai cu cati-va ani in urma renomitulu romanistu Ihering a parasitu universitatea dela Vien'a si s'adusu la o mica universitate din Germani'a, pentrucu, dicea elu: „Ich und die Zuhörer verstehen uns nicht.“ Si forte firesce, de ore-ce acelu auditoriu era unu amestecu de germani, magiaru, slavii si romani, iera profesorulu nu era decatu unu germanu din Hanover'a, care si iubea sciinta dorea sa o comunice unoru omeni, care lu potu pricepe. Alfelu prelegerile remaneau unu felu de tortura logica atatu pentru profesoru catu si pentru scolari. Prin asemenea tortura logica trecu tinerii romani. Ei suntu siliti a invetia dela nisce profesori, care nu ii cunosc, nu sciu cum si ce sa-i invetie si indeobsece nu ii iubescu. Astfelu o mare parte din invetiamentu devine o zadarnica risipa de puteri. Acesta inse nu numai pentru noi. Scol'a nu suntu invetatorii si nu scolarii, ci invetatori si scolari impreuna. Nici pentru profesori, nici pentru scolarii magiare, scolarii romani nu potu fi decatu unu elementu jignitoriu. Unii se tortureza pe altii.

Pentru acestu sistemu de jignire pedagogica, pentru sustinerea acestui metodu de a nutri antipatiile in inimile viitoriloru cetateni, pentru aceste mutuale torturari se chieluiescu apoi milioane pre fie-care anu. Noi muncim si din rodulu muncii nostre magiarii creaza midiluce spre a ne jigni dezvoltarea si spre a ne silii sa le stricamu limb'a si sa-i jignimu si pre densii. Acesta e mai multu decatu

nedreptate, mai multu decatu risipa, mai multu decatu nehibzuintia!

Singurele asiediamente de invetiamentu, pre care le avemu, suntu scolile dela sate, scolile pedagogice-teologice si putienele gimnasiai, pre care le-amu infiintiatu cu chiu cu vai si pre totu cu chiu si vai le sustienemu, de ore-ce administratiunea magiara s'a ingrigitu, ca sa nu ne mai remana bani si pentru aceste. Dar' chiaru putendu-le sustienea aceste suntu asiediamente menite a respandi cultura si mereu trebuiesce sa ne intrebamu, de unde sa luamu cultura, ce voimu a respandi. Unde sa ne formamu dascalii, pre care ii trimitemu la sate? Unde sa ne formamu profesorii, pre care ii punemu la gimnasiai, la scolile pedagogice si la cele teologice? In universitatile magiare? Da! dar' tocmai acest'a nu ne este iertatu a o face. Este unu lucru pre care trebuiesce sa cautamu a-lu evita: acel'a, de a corumpe si pre poporu comunicandu-i cultura falsa, pre care o avemu noi. Poporul resista contra scoliloru pentru-ca ele dau o invetiatura, care se impotrivescu cu firea si trebuintele lui: ele dau mai multu, mai putienu, ori-ce alta decatu ce trebuiesce. Deca voimu dar' sa ne asiezamu invetiamentulu pe temelii sigure, nu ne remane decatu sa staruimu spre a completa sistemulu prin o universitate romanesca. Si totu, ce romanii pretindu, se resuma in putienele cuvinte: ceremu crearea conditiuniloru intre care o universitate romana e cuputintia.

Astadi universitatea romana e preste putintia. Universitatea este unu institutu, in care omenii se pregatescu pentru anumite cariere. Noi, in Ungaria, nu avemu nici o cariera, deci universitatea nu are nici unu intieseu. Acel'a, care invetia carte, se face popa, dascalu ori notariu satescu. Pentru aceste nu se cere universitate. Invetiamentulu nostru se infunda la teologia. Era o vreme, in care si noue ni se deschideau cariere in Ungaria, si omenii si dau copii la scola. Acum inse nebunu trebiesce sa fia acel'a, care si nenorocesce copilulu, tramiendulu la scola. Ori elu remane cu tota invetiatur'a omu peritoriu de fome ori este silitu a se espatriia, trecandu in Romani'a. Intr'unu chipu ori intr'altulu capitalulu, care s'a cheltuitu pentru instruirea lui, este unu capitalu risipitu spre nenorocirea unui omu. Si ne ingrodimu, candu ne damu sema despre capitalele, care s'au risipitu astfelu in Ungaria. Nu mai putienu decatu preste un'a mie siece sute de petiuti suntu astadi la biroulu camerei romane, in care tineri ardeleni, banatieni ori ungureni ceru a li se recunosce dreptulu de cetateni romani. Alte sute au fostu naturalisati si iera-si alte sute nu suntu dispusi a-si cere naturalisatiunea. Sa nu se fi cheltuitu mai multu decatu cate 3000 fl. pentru instruirea fie-carui'a din acesti tineri si noi romanii amu perdatu unu capitalu economicu de atate si atate milioane si in aceea-si vreme unulu intelectualu, care nici nu se pote pretiui. Totu inse, ce noi pagubimu, e pagub'a Ungariei si cu deosebire in acestu casu pagub'a magiariloru, de de ore-ce romanii espatriati in virtutea faptului, ca au fostu espatriati, suntu dispusi a propaga nisce idei, care nu potu fi binefacatoare nici pentru magiare, nici pentru Ungaria si pote chiaru nici pentru noi, romanii.

Dupa tote aceste credu, ca pota caracterisa intr'ega administratiune magiara in cate-va cuvinte: ea da focu la casa pentrucu ca s'arda si ore-cii. Tote mesurile care le ea spre a jigni dezvoltarea nostra si cele mai multe din acele, pre care le ea spre a inlesni dezvoltarea magiariloru, ruineza tier'a economicesce, intr'adeveru jignescu dezvoltarea nostra, dar' in aceea-si vreme impingiu

pre magiare intr'unu procesu de degeneratiune.

Alte rezultate actiunea magiariloru n'a avutu si nici nu va pute sa aiba. Ide'a cu care magiarii se amalguescu si cu care unii carturari romani, fara multa carte, voru sa sparie pre romanii, magiarisarea romaniloru, este unu lucru care a fostu, este si va fi eticesce si etnologicesce preste putintia. Nu noi suntemu poporul, care pote fi stirpitu de catre magiare. Individualitatea romana este marcanta, bogata si in totu casulu mai tinera si mai rodnica decatu a tuturoru poporeloru, cu care ne atingemu. Nici candu magiarii nu voru pute sa ne lipsesca de acesta individualitate, ei numai o tocescu intru catu-va si ne jignescu intru a desvoltata. Si chiaru nici in acest'a nu isbutescu cu deseversire. Romanulu e rabaduriu. Dela anulu 1866 noi ne-amu desvoltatu in tote privintile. Numeratorea dela 1870 ne areta ca romanii se sporescu si pana in diu'a acest'a ori-ce cifre privitoare la miscarea populatiunii ne areta acel'a-si rezultatu. Si indata ce ei se sporescu trebuiescu sa-si fi sporitu bogatiile in aceea-si proportiune, de ore ce astfelu nu s'aru fi potutu sporii. De asemenea ei au facutu o mica, dar' sanetosa inaintare in vietia etica, incatu parca aru treubi sa ne bucuramu, ca magiarii ne-au alungatu din politica in biserica, in scola si la economie. Nu! de magiarisarea romanulu nu se teme; motiulu, mocanulu ori crisianulu ti-aru ride in fatia, deca i-ai dice ca elu ori fii, ori nepotii lui voru ajunge a nu fi romani. Deca romanulu s'aru simti amerintiatu de unu asemenea pericolu, elu nu aru fi atatu de blajinu si atatu de cumpetatu; ori catu de indelungu rabaduriu, elu, candu e vorb'a de „adeca-te“, e omu cam reu la fire. Si deocamdata totu mai e bunu la fire, adeca nu e vorb'a de „adeca-te.“

Nu ne tememu de magiarisarea, dar' voimu a ne desvolta. Aici, in orientulu Europei, intre slavii de nordu si cei de sudu, trebuesce sa se urdiesca nu unu statulu, ci o vietia romana, trebuesce catu mai curendu, trebuesce inainte de a fi prea tardiu: noi voimu sa contribuimu la urdirea acestei vietii in interesulu nostru, alu monarchiei si, deca suntu urechi, care sa ne auda, in interesulu resfatiatorulu de magiare. E vreme sa pretindemu, ca sa nu mai fimu jigniti in staruintia nostra spre implinirea chierarei, ce avemu in virtutea pozitiei nostre topografice si etnografice, sa nu mai fimu jigniti, cati multe nu ue mai tiene rabadarea. Aducemu aminte celoru ce se cuvine cuvintele, pe care Kaunitz-Rittberg, intieptulu barbatu de statulu, le-a disu Imperatesei Mari'a Theresi'a.

Deca magiarii cu ori-ce pretiu voru a sterpi, sterpesca acolo, unde intempina elementu dispuse spre a fi sterpite: noi ne aducemu inse aminte cuvintele poetulu nostru Alessandri: „Decatu o vietia morta, mai bine o morte via!“ si deca e vorb'a sa perimu, perimu in lupta cu altii, ear' nu cu magiarii.

III.

Dupa anulu 1866 puterile se impartu in Austria astfelu, ca magiarii suntu singurul popululu, care nu pote fi banuitu de staruintie impotrivate cu interesele imperiului. Ei suntu unu popululu, care intregu este asiezatu in imperiu; celalalte elementu suntu fractiuni de popora, care pota fi banuite de tendentie de disolutiune. Astfelu e dreptu si bine, ca popululu magiaru sa urmeze a representa imperiulu. Are inse acestu popululu puterea spre a portu o sarcina atatu de mare si este elu politicesce destulu de maturu spre a sti sa si alaga elementele, cu care sa si sporesca puterea? — Nu!

Era destulu sa arunce o privire asupra cartii etnografice a Ungariei

spre a se incredintia, ca in acesta Ungarie este o populatiune asediata la cele mai importante puncte ale imperiului si spre a-si repeta cuvintele „ein Schatz und wahres Kleinod des Durchlauchtigsten Erzhauses.“ Suntu trei milioane de romani asiediati in liniile carpatiloru si in vecinatatea unui micu statulu romanu, ce tocmai se urdi. Acesta nu e unu poporu, care piere, ci unulu, care se reivesce intrandu in noua fasa de vietuire. Nu se cerea prea multu unu simtiu politicu spre a intielege, ca rolulu magiariloru nu este de a instraina pre romani din imperiu de frica statulu vecinu, ci de a castiga pre acestu statulu pentru interesele imperiului de dragulu romaniloru, ce suntu in imperiu.

Magiarii ne banuiescu de idea daco-romanismulu. Da! se voru fi gasindu capete, care visesa la acesta idea, se voru fi gasindu cu atatu mai multu, de ore-ce magiarii mereu ne silesco a ni-o aduce aminte. Dara nisce omeni, care isi d'au aerulu de a fi „diplomati“, nu trebuescu sa umble dupa dise, audite si visate. Realizarea acestei idei e topograficesce si etnograficesce preste putintia, si daca magiarii si aru fi datu truda, ei s'aru fi incredintiatu, ca ori-catu de bunu amu fi de gura, nu suntemu unu poporu, care cauta sa ajunga lun'a cu prajina. Intr'ega nostra viatia este dovada, ca suntemu unu poporu, care mai buculosu suferu, decatu sa se incerce a realisa unu lucru, a carui realizare nu este motivata in starile sociale.

Si apoi sa nu uite magiarii, ca romanii in tote vremile s'au alipitu cu credintia neconditionata catre Dinastia Hasburgiloru. Nu este in viatia loru unu singuru actu, care aru fi fostu indreptatu impotriva imperiului. Bine si reu ei au primitu cu deopotriva supunere si iubire. Au fostu asupriti si s'au plansu; nici candu inse in amariciunea loru ei nu au mersu pana a se redica cu vorb'a ori cu fapt'a contra Imperatulu. Chiaru astadi, dupa deca ani de administratiune magiara Motiulu, Mocanulu si Crisianulu, supusu cuventulu imperatulescu, aru uita frati'a si aru fi gat'a sa apere strimtorile Carpatiloru contra ori-carui vrajmasiu alu imperatiei. Unu asemenea poporu trebe sa fia menagiatu; simtiementulu de credintia, cu care elu se alipese catre tronulu, trebiu sa fia intaritu, iera nu slabitu.

Din adinsu in sa magiarii au cautatu sa ne departeze de radiemulu nostru firescu si sa faca tronulu partasiu de nedreptatile si de jignurile, ce sufereamu dela densii; din adinsu au cautatu sa ne infatisieze astfelu, incatu sa nu mai paremu vrednici de ocrotire, si din tote puterile au lucratu spre a ne lipsi de sperantiele intr'unu viitoriu doritu. Numai cu cati-va ani in urma era vorb'a ca Inaltimea Sea Regala si Imperiala, principele ereditariu, sa invetie romanesce. Magiarii au mersu in nehibzuintia loru pana a abusa chiaru si de acest'a intemplare, spre a lovi in aceea, ce este mai santu in vietia nostra politica.

Noi scimu inse, ca de acolo de unde ne-a venit totu binele, reulu nu ne pote veni. Sufletele ne suntu ranite, dara scimu ca loviturile din care au urmatu ranele, nu vinu decatu dela acei'a, care totu-d'un'a au staruitu sa ne ranesca. Nu suntemu de o potrivita cu magiarii, care numai atunci suntu credinciosi, candu li-se da, ce pretindu; ier' candu nu li-se pote da, uita in necumpetulu loru totu, ce e santu in lume.

Nu de multu era o vreme, in care magiarii se aflau intr'o stare cam de o potrivita cu a nostra. Si tienemu minte, catu de desmatata si de nelioiala era intr'ega loru atitudine. Si pentru a i caracterisa in putiene

cuvinte, le vomu aduce aminte unu cântecu magiaru, de care astadi insi-si se voru rusiná si care cu câti-va ani in urma erá celu mai popularu :

„Ezer nyolec száz negyven nyolec,
..... dnye csösz :

Íelasics a huszárja,
Windischgrätz a kutyája.

Iaj be hunczut a német,
Hogy a fene enné meg
A tüdejét a májját,
Meg az oldalbordáját!

Asemenea cântece capetele nóstre nu suntu capabile a iscodi. Chiaru limb'a româna nu aru puté suportá asemenea monstruosități. Si spre a. caracterisá politic'a firésca a poporului românu, voi pune alaturea cu cânteculu magiaru singurulu cântecu politicu popularu, pre care 'lu avemu. E traditionalu si astadi mereu cântatu :

N'amu nici pâne, n'amu nici sare,
Tóte le-a dusu darea mare,
Darea mare ce m'apasa,
De sta sufletulu sa-mi iésa.

Vine bireulu cu carulu,
Duce-mi tóte las'amarulu,
Duce-mi siub'a si buhaiulu,
Duce-mi pit'a si malaiulu.

Mi-asíu dá copii la scóla,
Dar' nu i potu cu traist'a góla.

Inaltiate Imperate,

Fa-ne si nóue dreptate! n.....iu.

Amu statu la indoiala sa dicemu vre-o câte-va cuvinte la partea dintâiu a acestui articulu scrisu cu atáta cunoscintia de lucru séu sa le dicemu la sferistu. Ne-amu decisu pentru cea din urma si asiá amu publicatu articulu de mai susu. Cum-ca articulu indeobste nu suferé multe comentare se póte convinge ori si cine la cea dintâiu cetire. Va observá inse cetitorulu din articulu, cátu se potu amari spiritele si celoru mai culpafati patrioti prin mersulu lucrurilor de adi. Marturisim ca ne vine fórte cu greu cându vedemu ca simtiulu celu bunu se esiléza, asiá dicendu cu forti'a si indignatiunea se cultivéza cá prin sistemu.

Cu tóte aceste noi cari trebuie sa pastrámu calimulu in tóte impregiurá-rile tocm'a intru tóte nu putemu incuviintiá cele dise de dlu autoru alu articulu de mai susu. Nu putemu negá ca magiarii, fia din adinsu, fia din nescintia, se pórtá cu noi români cá cu nisce vrájmasi, inse românu are o caracteristica nobila, pre carea noi pretindemu sa fia recunoscuta de ori si care alta natiunalitate conlocuitoare si carea românu nu si-o va negá nici odata, — generositatea. In legatura cu acést'a si inca in legatura nedespartita este iubirea de patria, pre carea românu iérase nu si-a negat'o si nu si-va negá-o nici odata nici chiaru atunci, cându elu este tratatu masteru in patri'a lui. De aceea românu si astadi nu confunda nici patri'a nici statulu ung. ca magiaru cu atát'a mai ver-tosu, cu cátu astadi in fruntea patriei este regele imperatu, persón'a sacrosanta, la care privesece fia-care românu cá la parintele celu comunu alu tuturu filoru patriei. Ei dara nu suntu si nu potu fi nepretini Ungariei cá atare si cá statulu, nici regelul, pre care lu iubescu pentruca imperatul este si regele. Imperatul nostru este regele Ungariei cum este ea astadi si asiá cându patri'a ne chiama la datorintie nu intréba românu, cum e, cí cautá ea e patri'a lui cá si a altor'a si 'lu obligá cá si pre altii.

Dlu autoru alu articulu de-si distinge mai departe reinfintierea metropoliei nóstre de reorganizarea ei constitutionala pune pre césta din urma prea putiénu pondu si o innéca in cea dintâiu. Cea dintâiu este ade-veratu ca s'au intemplatu inainte de constitutione dela 1867; este inse o fapta nenegabila, ca congressulu natiu-

nalu bisericescu in care s'a compusu statutulu nostru organicu s'a intrunitu lá 1868 cu autorisarea guvernului constitutionalu unghurescu si articulu de lege IX din 1868 este unu productu alu legislatiunei unghuresci. Dreptatea si adeverulu mai pre susu de tóte si asiá mai pre susu si de simtiemintele nóstre atacate prin alte mesuri, cari intr'unu statulu constitutionalu nu este iertatu a perde speranti'a ca nu se voru puté indreptá vre-odata.

Constitutione dupa cum este manuita nu ne multiamesce, inse ea cá atare este unu ce neatacabila si cá atare o vomu stimá totu-déun'a si nu o vomu confundá cu aberatiunile, cari ómeni falibili potu sa le comita. Faccemu deosebire între principiu si aplicare si principiu trebuie sa-lu sustienemu in sanctitatea lui chiaru si cându acel'a, fára de a fi atacatu este infatisiatu incátu sa dea ansa la banuéli.

Magiaru facu reu ce facu, noi români inse staruimu din tóte puterile cá ei sa se întórca dela carea pre care au apucatu; cáci este unu adeveru matematiku, si dlu autoru 'lu accentuéza destulu de bine ca magiaru si români suntu avisati unii la altii in presentu si viitoriu.

Facendu aceste reflexiuni cu cari ne simtimu datoru, articulu nu perde din válorea intrinseca si instructiva. Darearu Ddieu cá sa vedemu in graba ródele lui. Red.

Varietáti.

* (Remuneratiune si distinctiune.)

In ministeriu reg. ung. de agricultura, industria si comerciu, la propunerea consistoriului nostru, spriginita si din partea d. inspectoru reg. de scóla A. Bieli, a aflatu de bine a remunérá dintre invetatori nostri, cari s'au distrinsu in instruirea din pomologia si stupinaria, pre urmatorii cu cáte 10 fl.

1. Ioanu Ciuc'a invet. in Nucetu.

2. Andreiu Nanu invet. in Her-manu.

3. Ioanu Banciu, invet. in Dancesiu; iér' pre urmatorii:

4. Dimitriu Comsi'a, profesoru la institutulu nostru archid. pedagogico-teologicu.

5. Iosifu Morariu, invetiat. in Feldiára.

6. Irodionu Fratesiu, invet. in Prejmeru si

7. Georgiu Siurariu invet. totu in Prejmeru, i-au distinsu cu decrete de recunoscintia.

* Dlu capitanu c. r. de gendarmeria, Demetriu Russu, este la cerere pensiunatu, dandui-se fára tacsá caracterulu de majoru si adaugendu-i-se la pensiunea sea normala unu plusude 160 fl. v. a. pe anu.

* Tergu nou de septemana a incuviintiatu ministeriulu de agricultura, industria si comerciu pentru comun'a Ciuci'a din com. Cojocnei, care se va tiené in fia care Joie.

Sciri telegrafice.

Constantinopole, 30 Decembre. Conferintia a decisu in sedinti'a dela 28 l. c. prelungirea armistitiului pána la 1 Martiu. Pórt'a si-a facutu observatiunile sele asupra mai multoru propuneri de a le conferinti, anumitu asupra garantioru. Astadi si máne iérase va tiené conferinti'a sediintia. Este sperantia ca lucrárele voru decurge in graba. Ingrigirile s'au imputinatu si e sperantia de o solutiune pacifica.

Constantinopole, 30 Decembre. Ignatieff pare a fi aplecatu spre concessiuni. Se dice ca se va recede dela ocupatiune si Turciei i se va lasá unu terminu de proba de siese luni spre executarea constitutione.

Flot'a englesá a parasitu portulu Be'ic'a si s'au dusu la Pireu.

Budapest'a, 1 Ianuaru. Cu ocasiunea primirei deputatiunei clubului partidei liberale a accentuatú Tisza ca ingrigrile pentru situatiunea esterna suntu justificate, dara in multe privintie suntu esagerate. Ministru presiedinte au esprimatu speranti'a ca pacea va fi sustienuta si este de convingere ca la bunulu si sangele natiunei numai atunci se va face apelu, cându altfelu nu va mai fi cu putintia a apará interesele statulu si natiunei pre alta cale. In privintia cestiunilor interne, vorbindu despre cunoscut'a tianta a regimului, a accentuatú Tisza moderatiunea dára si firmitatea regimului si speréza ca togn'a in situatiunea esterna va succede a gasi solutiunea in un'a séu in alta forma.

Parisu, 1 Ianuaru. Ministrulu presiedinte Simona declaratu la primirea de anulu nou, ca speréza o solutiune pacifica a crisei.

Bucuresci, 1 Ianuaru. In urm'a pro-lungirei armistitiului armat'a româna se pune pe picioru de pace.

Constantinopole, 1 Ianuaru. Turci'incea n'au facutu contrapropuneri loru in sedinti'a conferintiei, dela 30 Decembre, care este a trei'a. Chaudordy a declaratu ca propunerile conferintiei nu suntu in opo-sitiune cu autoritatea si integritatea Turciei. Ignatieff a declaratu, ca Russi'a face tóte concessiunile spre a ajunge la o inte-legere si ca aceste in interesulu Turciei de a acceptá propunerile puterilor. Diplomati-paru a fi aplecati a acceptá unele modifica-tiuni facute in detaiu de pórt'a, este inca sperant'a intr'o solutiune pacifica.

Budapest'a, 3 Ianuaru. Contrapropunerile turcesci suntu de asiá, incátu Ignatieff, Werther, Zichy, Chaudordy au dechiaratu ca nu potu negociá mai departe cu pórt'a. Salisbury a promisú creteniloru spriginirea pretensiuniloru loru. Mobilizarea trupelor românesci se completéza concediurile se retragu; Armistitiulu se póte anulá in totu momentulu.

Vien'a, 2 Ianuaru. „Kölnische Ztg.“ a primitu o telegrama dela Constantinopole din 1 Ianuaru care anuncia urmátorele: contrapropunerile turcesci s'au statoritu sambata sér'a. Ele cuprindu executarea legéi despre Vilaeturi dela 1 Februaru 1867 in imperiulu osmanicu intregu cu ignorarea propuneriloru conferintiei si accentuéza, ca in viitoriu tóte legile au lipsa de a fi aprobate de camerile turcesci.

Constantinopole, 2 Ianuaru. Convorbirile de eri la Ignatieff au intaritu concordia delegatiloru europeni in fati'a refusárei concluseru conferintiei din partea Turciei si au adusu lucrulu acolo, incátu s'au gânditu la stramatarea conferintiei la Aten'a séu la Spizza.

Invitarea de prenumeratiune

la

„Telegrafulu Romanu“

cu „Foisióra“

Cu inceputulu anului 1877, se deschide prin acést'a prenumeratiune nóua la acésta fóia.

„Telegrafulu Romanu“, va est de dóue ori pe septamána Joi'a si Duminec'a; la fia-care dóue semptamani cu adausulu Foisiórei.

Pretulu abonamentulu pre anulu intregu e celu de pána aci:

Pentru Sabiiu 7 fl. pe 1/2 de anu 3 fl. 50 xr., pe 1/4 anu 1 fl. 75 xr. v. a.

Pentru Monarchi'a austro-ungurescá pre anu 8 fl. pe 1/2 anu 4 fl. pe 1/4 anu 2 fl. v. a.

Pentru Romani'a si strai-natate, pe anu 12 fl., pe 1/2 anu 6 fl., pe 1/4 anu 3 fl. v. a.

DD. abonanti suntu rugati a nu intardiá cu tramitea prenumeratiuniloru.

Adresele ne rugámu a se scrie curatu, a se pune numai post'a ullima, dara nu câte dóue poste ulti-me, si in locu de epistole de prenumeratiune recomandámu on. publ. avisurile postali, (Posta-Utál-vány. — Post-Anweisung.) cá impreunate cu spese mai putiene si cá mai sigure pentru inaintarea baniloru de prenumeratiune.

Editor'a „Telegrafulu Romanu“ in Sabiiu.

Burs'a de Vien'a.

Din 22 Dec 1876. (3 Ian. 1877.)

Metalicele 5 ^o / ₁₀₀	60 95
Imprumutulu nationalu 5 ^o / ₁₀₀ (argintu)	66 20
Imprumutulu de statulu din 1860	111 —
Actiuni de banca	817 —
Actiuni de creditu	139 —
Obligatiuni de desdaunare Unguresci	125 25
„ „ „ „ Temisiorene	73 25
„ „ „ „ Ardelenesci	71 —
„ „ „ „ Croato-slavone	71 75
London	—
Argintu	114 55
Galbinu	5 98
Napoleonu d'auru (poli)	10 01 1/2
Valul'a nóua imperiale germána	65 75

Concursu.

Pentru postulu de medicu in comunele Gy. Varsánd si Nagy-Pél (cottulu Aradu) se escrie concursu cu salariu anuale de 500 fl. v. a. 20 cr. de visite, 10 cr. la locuinti'a mediculu, fiindu datoriu respectivulu a tiené si apoteca de mána.

Dintre competenti cei ce cunoscú si limb'a româna la alegere voru fi preferiti.

Recurrentii au de a-si tramite recursele loru instruite pána la 29 Ianuaru a. c. st. nou, cá terminulu alegerei, adresele antiestiei subscrise.

Datu in Gy. Varsánd 1 Ian. 1877.

(1—3) Antisti'a comunala.

EDICTU.

Bucur'a nascuta Davidu Leuca, maritata dupa Ioanu Nicolau Popu, din Berivoii-mari, comitatulu Fagarasiului; carea de mai multu tempu au parasitu pre numitulu ei barbatu, si astadi nu se scie locul aflárei ei; se citéza a se infatisiá la subsemnatulu foru matrimonialu in terminu de uuu anu, cáci la din contra procesulu divortialu intentatu asupra ei se va pertractá, si decide si in absentia ei.

Fagarasiu, 1 Octobre 1876.

Scaunulu protop. gr. or. alu tractulu Fagarasiului I.

Petru Popescu,
protopopu.

2—3

Doi individi, români, unulu casatoritu, altulu necasatoritu, cu purtári fórte bune si bine cualificati, prevediuti cu atestate conformu art. de lege XVIII din 1871 si cunoscú bine tóte trei limbile usitate in patria; voiescu a se aplicá cá notari cer-cuali, promitiendu ca voru fi spre multiamirea comunelor respective: Déca se cere, depunu cautiune pána la 3000 fl. fia-care. Adres'a: Ioanu Comsi'a post rest. Alb'a Iuli'a (Karlsburg). (1—1)

Din caus'a SS. serbatori a le Nascerei Dluu nostru Iisusu Christosu Nr. urmatoriu va apa-rea Joi in 30 Decembre.